

MA-43

Sauvagy megyei Múzeum

MA-43

Nepmúzei adattár

Gyűjtő Ontalú József

Gyűjtés ideje 1954

Tantalum Monografia

6 lap

Földrajzi mutatás; Gamales - Hadipuska

Szövegműtárs - XXXIII.

Iratgyűjtő

MSZ 5617

PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Szentábrós

thozetre az egyesítő lte 46. tetele alatt

46.

NA-13

1)

11/11/3.

Gamás-Vadlépusta-i All. áll. Tagisko-
la Monográfiája.

Összeállította: Orbán Károly
isk. vezető.

+ 1 terreptúra

I. A lakóhely nevének, elhelyezkedésének, nagyságának vizsgálata:

1.) Gama's Vadpusta a Mennyé-i Fiasista Réved tulajdonosa volt. Vadpustát Ők alapították 1803-ban. 1803-ban a pusta 4 lakóházból, egy juh akol, egy uradalmi disznóól, két kisméretű magtásból állt.

2.) A pusta földrajzi elhelyezkedés szempontjából Dunántúlon Balatunelle és Flayssorás között foglal helyet, Balatunellétől délre 26 km távolságra. A pusta egyrészt azért épült itt, mert abban az időben Vadpusta területének nagy részét erdő borította és ezen a helyen mintegy $\frac{1}{2}$ km² terület fátlan, tisztás terület volt.

Eközben pedig, mert így a pustán halad keresztül az országút, mely 1940-ig földút volt. 1940-től követni lett belőle.

1953 május hó 17-étől autóbussz járat bonyolítja le a forgalmat.

A pusta alapításakor az épületek kb. ányosan helyezkedtek el a pusta bellerületén, az országút keleti és nyugati oldalán.

3.) A pusta csak, - ~~dél~~ irányú dombháttal keleti lábánál épült, az országút két oldalán. A dombháttal kelet felé lau-

3)
Készen ereszkedik alá a pusztáig. A pusztá határa régebb is alacsonyabb volt, mint az új szocialista társadalom rendben.

4.) A pusztá megalapításakor járásilag felelősséget tartott, földesújj és nagy távolléte miatt nehezebb lehetett megközelíteni.

II. A lakóhely természeti földrajza:

1.) Felset: A pusztá nyugati felé csak a déli irányban el lehet látni a keleti lankás lejtőre területek el. A lejtő keleti lábánál épült a pusztá. A pusztától keletre valamivel mélyebben fekvő terület, majd itt keletre szintén csak a déli irányban, de merészebb és gyengébb talajt való borítja.

2.) Éghajlat vizsgálata: A pusztá éghajlata mérsékelt. A pusztá keleti része mélyebben felel, ezért itt a fagy gyakrabban okoz kisebb-nagyobb károkat. A pusztától nyugatra a fagyveszély ritkábban jelentkezik előfordulni. Ezt bizonyítja a tavalyi általános fagyveszély, mert ezen a részen tavaly sem volt tapasztalható elfagyás. A pusztá lakói a fagy ellen füstöléssel védekeznek.

3.) Vízrajz: A pusztá határában az erdő csak a déli részén található 1-1 kisebb forrás.

41)

A patatoka vire - amit a téskep is jelez,
csak és dél irányúak. Itagobb állóvire
minis csak két kicsi maradvány terület a puszt
ta mellett keletre, a legelő csak részben.

Területük körül- körül 60 m², ami ha
liba és olivófirodésre alkalmas.

A kutak mélysége 5-6 öl mélységi

4) Termékek növény és állatvilága:

(Az alábbi adatokat a Piarista Kustódiatus Gardaságtörtenet
könyvből gyűjtöttem össze. Könyv írja: Szentiványi, Béla. Piar-
ista uradalom, fölkönyv. m. kir. gard. füz. 1943.
Bent Lóvám Farnal kisajánl.)

Vadai csak 1803. óta van saját földi állat-
gardalomból 110 holdas. Vadai terület a megyei
jelbíróság kaptak kamatos művelésben.

Az ősszárs nem szülti, hogy a 110 hold milye
nyomás rendszerbe lett beosztva. Tekintettel
azokra arra, hogy csak elegyet és rozsot
termelt kétnyomás rendszerbe következethe-
tünk. Az egyik jobban termelt, a másikban
pedig ugazolva jehent a terület.

Allodiális réte 15 hold és évi 30 keni penster-
mest van föl az ősszárs. Itári kezelésben
használt borshimérsben megyei és ördi
bort ámsítottak, de uttala idegenből is, ha
az uradalom borok kifogytak.

Vadai területnek nagyra tekintélyes esde.

Ita csak részint 500 hold. Keletre a felső-
szőlő hársbirtokosok esdeje, Itélél kisbábai

5.)

listok, kinyitól a gamái Pengyel-fami-
lia gamái erdeje és a jolányi erdő, Évák-
ról a Tetves-pusztá és a gamái erdő
a komorija.

A faállomány: bükk, kőris és fehér fenyő.
Floravétel: mufa, névgyök, kírifa és mak-
koltatás. Évekből szerint makketemés 150 db
sertés meglátalására elegendő. 1 db sertés
után terelék 1 Ft. firtlek.

Növénytermelés: (Fianista Uradalom idején.)

Árta.	Kert.	Rét.	Köb.	Legel.
1.072 hold 1040 öl	10-1038 öl	145-280 öl	3-780 öl	230-513 öl
Érd.	Állomány.	Árta.	Flat. kintjöv.	
1.071-335 öl	41-504 öl	2,574-1414 öl	13,165,75 Pengő!	

Chapábon Vadén két erdő volt. A keleti
erdő, amelyet a helynevelés 427 1/4 holduak
talált, igen jókaszban tartott és kevés
fenyővel, gertyánval és bükkkel eleges minden
ritkítás nélkül való. Ezt állományi mak-
ketemés erdeje volt. Atr ellenőrző bizotts-
ság véleménye szerint ezt az erdőt igen
sokan lehetne szabályozni a nélkül, hogy
a szabályozás kővetheztében lecsó sereket
a gazdaság megerősé.

A Nyugati erdő felső és emelkedettebb
része jókaszban lévő bükkös és gertyános.

A szarvasi kiké- és gyertya-faluak ki-
temelése az erdőterület képezetében
majjainkban van folytatásban. (Ela már pán-
to terület.)

Az erdő közepén régen tölgyes
eszes, míg az alsó része keves tölgyes
elegyes eszes, amelyben árnyalt kőmü-
ritett, mintegy 30 holdas, a brinnis is (nyisfa)
látható. Terület valamivel kevesebb a 2
letti erdő területénél 402 1/4 hold.

A vasleí erdőterület a F.M. 912/1923.T. B.3/1.f. r.
számú rendelkezésnek alapján anélkül
a gardaság. A terület Vasleí községnek és er-
dejének okosabb és könnyebb kezelési
miatt került. A vasleí erdőt 1923-ig két
tagban foglalták helyet. Keletről és nyugatról.
Ez a helyet az erdő kezelést különösen
pedig ellenőrzést megnevezett. A nyugati
erdő Amysra kelial lejtő, hogy kiirtás
után mezőgardaságilag könnyen művelhető
birtokos alakítható belébe. Elnevezte
az uradalomtól továbbá az a kőműves is,
hogy a kiirtás két nyugati erdő talaja bu-
zat és lóheret termet talaj, viszont helyette
erdőterület felajánlathat községben csak rozs.
és lóheret volt termelhető, az igénybevétele
szándékolt rét és legelő pedig gyenge, savanyú
szénát adott. Az új erdőterület kerület 2777

7.)
k. holdnyi terület a Keleti erdő" nyugati völgyi határához esatla korok. Errel a esereket elerte az uradalom, hogy vasútnak erdeje és kántója is külön-külön összefüggo egységet alkot, kántóinak értéke emelkedett, erdeinek ellenőzése intenzívebb lett. A F.M.-i sugedely alként rendelkezett, hogy a nyugati erdő" istásterülete egyformán seletésre beortva 1923-ban keresztöljék és 1953-ban fejertöljék be. Az erdésítésre más területből annyi került évenként beletölítésre, amennyit a nyugati erdőből kiistanak. Erreint az egységes Keleti erdő" fiatalosának beerdősítésével 1953-ban végez az uradalom.

5. A talaja: A lakhely kántó-földjeinek minősége változatos. A puotától keletre a talaj fekete homok, viszont a puotától nyugatra jó termő" közepesített vörösföldel terül el, melyen a F.K. mintacsúsz garedálhodók.

III. A lakóhely története:

1.) A puotát a piarista Kuntódiátis Gardaraj-történet könyve alapján 1803-ban piaristák alapították földművelés céljából. 1803-1900-ig 5 konvenció's eselél lakott itt és a 110 k. hold-földelök elölgetek, a tölbi erdő" volt. A felrett birtokos elölgetett 1 bérés, 1 kántár, 1 gulyás, 1 erde" és egy magtáros

8.)
Domai névű ispán vezetése alatt.

Összesen 38 személy élt a pustomán. A családok vallás tekintetében római katolikusok voltak (Kajhagymány aloszajmá istván Földi István István Vadai lakos.)

A pusta lakói köréth sváb és oláhok számaránya nem volt. 1910-1940-ig 3 cigány család élt a pustomán. Ekkor már csak egy család élt, hi 8 kat. hold. földjén oláhok.

IV. Gardasági élet földrajza:

A lakóhely elhelyezése messze volt. Fagyveszély a pusta kelte régebbi koroktól gyatrabbán kért okorai. Földrajzilag gyér terület.

1.) Összegardaságok: Vadépusta összes kéntő terület: 506, 143, 8 k. hold. Ebből 176, 25 kat. hold a Gamas. Vadépustai; "Haladás" T. K. tulajdona. Ebből területből pedig 15, k. hold, mely két tagban foglal. helyet a pustomán nyugatra. Etr egyik tag 5, - k. hold, a másik 15, - kat. holdnyi fiatal eserde. A pusta összes belterülete 15 kat. hold és 600-öt, melyből kéntő kéntő 2 kat. hold és 1000-öt terület. Vadépustán az összes kéntő terület 1 kat. hold és 310-öt.

A 467, 124, 8 k. holdnyi kéntő területen egyéni gardaságok folytak. Szavonára az egyéni gardaságok karos-
mashat, T. K. pedig lovakat hasznal. Lakóhely
földművelés: bura, rozs, árpa, zab, Fenyő és bur-
genya. Legfőbb kivitelű termék a cukorrépa és
bura. Állattenyésztés főleg a hússzó sertés.

2.) Allattanyesítés: A puszta állattanyesítésének fő-
területei rajzhozomái (Főtt Főttől Főttől Főttől
lakás) alapján körillett. Főttől usa-
dalom idejében 1803-tól 1945-ig az állatte-
nyesítés bőséges inkább sertések és göbölők
húslalásával foglalkoztak. Igazán 5 pár
boron kívül, 12 pár ökrös végete az igavo-
nást. Cha is a lakosság igazán kavas-
mashat használt. A legelő terület: 44,- k. hold.
Pétek terület: 27,- kat hold.-

A pétek gyenge minőségű takarmányt adnak.
A rossz velti sémák a lakosság vetett ta-
karmánnyal pótolja.

3.) Erdőgazdálkodás: az erdő faállományában
10 évtől 120 éves fák élnek. A titermelt erdő
faiból építétfát, tűzifát készítenek, a ese-
metekest az Alföld kávéra esemitefákat
kallit erdősítés céljából. Erdő vadjai: barvas,
ör, nyúl, róka. stb.

4.) Iszap területén: az aszompk Fuzeri szumából
katyot készítenek, főttől kovácsfőttől
ismertik.

5.) Kövelkedés: Régen földet vették kezentil a
pusztán, erőt a kövelkedés kensival főttől.
1940-től közent megy kezentil a pusztán.
1953 május 17-étől autóbussz bonyolítja le a fogal-
mat. A főttől usadalom idején főttől kiviteli
rilek a busz, rossz, hirtelen sertés és göbölők.
Régen igazán ökrök használt az usadalom.

Ma egyre többre számítanak traktórral. A pusztai családok keleti részén - amit a török is jeler - 1906-ban épült főfő felé vezető vasútvonal.

V. Kulturális élet: Az országban idején a család lakosság 80%-a analfabéta volt. Iskola a pusztán nem volt. 1947-ben alapult meg az ált. isk. Ma már a volt intézői lakás némi átalakítás után közoktatásiügyi Minisztérium tulajdonát képező iskolahelyiség. Az iskola egy tanterem, alsó tagozatú, az iskola megalapításán óta az analfabétizmust felszámolta.

VI. Képzés: A pusztai legújabb háza a mai iskolaépület, az eredeti lakás. Építésének ideje 1803-tól 1898-ig évekbe tart. A házak építése egyenes, azaz téglalap alapúra épülték. Az eredeti és iskolaépülete az országban idején mindenes, az többi házhoz volt. Ma minden épület felelőt Lindely festi.

VII. Szociális: Sokásként terem a bethlehem jászait és nyássonugást ismerték. Flangereken régen nem tudott seholi jászok. A betyárvilággal (Tóth István st. írás lakos) keresete alapján a betyárok Vadáról elmentek a tótok, majd többiek a tótoki erdőben tartózkodtak.

1945 után a pusztai lakóinak száma: 41 ház, 40 család. Létük: 186 fő.

VIII. Képzés: A lakosság főtevékenységei: bika, rozs, árpa, zab, kender, burgonya. Allattenyésztés terem

igazságos panaszokat használja. ¹⁴⁾ Kivételre kivét-
tes. Földművelés" eszközök: vaslemez, véső, leánya stb.
VIII. Kezíréslet: Terüle 1803-1900-ig felfiatkál immo-
pnap a vislet bogatya. Leányoknál, asszonyok-
nál fonsott hozvirlet, b" kimett pamlak,
vállkendők, kitény és söténye.

Felbék: felfiatkál he'kőrnap bebeszes,
vagy sárma, immo-pnap felfiatkál felci-
pó", leányoknál is.

Göncös. Vadépuosta, 1954. aug 21-én.

Orbán József
isk. vezető.